

УДК 342.9

Мороз А. М.*аспірант кафедри адміністративного права і процесу
Національної академії внутрішніх справ***ПРОБЛЕМИ НОРМАТИВНО-ПРАВОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТРАХУВАННЯ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ОРГАНІВ З ОЦІНКИ ВІДПОВІДНОСТІ ЗА ШКОДУ ЗАПОДІЯНУ ТРЕТІМ ОСОБАМ**

Актуальність теми. Україна взяла на себе зобов'язання в рамках Асоціації з ЄС поступово досягти відповідності з технічними регламентами ЄС та системами стандартизації, акредитації, робіт з оцінки відповідності та ринкового нагляду ЄС, а також дотримуватись принципів та практик, передбачених актуальними рішеннями та регламентами ЄС, здійснити необхідні адміністративні та інституційні реформи для виконання зобов'язань з гармонізації, та щорічно інформувати ЄС про процес реформ, поступово впроваджувати звід Європейських стандартів як національних та одночасно скасовувати конфліктні національні стандарти.

Протягом перехідного періоду, що триватиме від двох до п'яти років, Україна зобов'язалась гармонізувати законодавство у 27 сферах з відповідним законодавством ЄС. До переліку сфер (галузей), законодавство яких повинно бути гармонізоване, віднесено і сферу будівельних виробів, включаючи заходи для їх впровадження.

Зобов'язання України узгодити національне законодавство у сфері технічного регулювання з європейським містить як переваги, так і виклики для українського бізнесу. Безперечно, перевагою є остаточний перехід на технічні регламенти, що визнаються в ЄС та багатьох інших країнах світу, що знизить нетарифні бар'єри в торгівлі з цими країнами, покращить доступ на ринки та стимулюватиме експорт. Водночас, перехід вимагає як витрат, так і часу на пристосування. Хоча, зважаючи на досить тривалий вже перехідний період на той факт, що Україна вже багато зробила для гармонізації свого законодавства з європейським у цій сфері, ці витрати є давно очікуваними.

Метою статті є аналіз проблем страхування професійної відповідальності призначених органів з оцінки відповідності за шкоду, яку може бути заподіяно третім особам.

Виклад основного матеріалу. Так, з прийняттям в 2001 р. законів щодо стандартизації, підтвердження відповідності, акредитації органів з оцінювання відповідності в Україні розпочався новий етап реформування національної системи технічного регулювання, що базується на принципах «нового» і «глобального» підходів, чинних у країнах ЄС. Згідно з принципами «нового» підходу в законодавчо нерегульованій сфері стандарти є добровільними для застосування безпосередньо

або завдяки посилання на них в інших документах і стають обов'язковими лише тоді, якщо це передбачено у технічних регламентах (ТР) або інших нормативно-правових актах, за угоди між зацікавленими сторонами та у разі декларації про відповідність або про постачання сертифікованої продукції. В законодавчо регульованій сфері основними документами, які регламентують обов'язкові до виконання вимоги безпеки продукції для здоров'я й життя людини та навколишнього середовища, запобігання введення в оману споживачів щодо призначення та безпечності продукції, є нормативно-правові акти – технічні регламенти (ТР), що є аналогами Директив ЄС.

Принципи «нового» і «глобального» підходів знайшли своє відображення у Законі України від 15.01.2015 № 124-VIII «Про технічні регламенти та оцінку відповідності» (далі – закон № 124), що набув чинності 10 лютого 2016 р. [1].

Закон № 124 містить положення щодо особливостей розробки та прийняття технічних регламентів та процедур оцінки відповідності, повноважень центральних органів виконавчої влади у сфері технічного регулювання, вимог до технічних регламентів та органів з оцінки відповідності тощо [1].

У Законі № 124 розрізняються такі поняття, як: оцінка відповідності, підтвердження відповідності та презумпція відповідності. А саме, під поняттям «оцінка відповідності» Закон № 124 визначає процес доведення того, що визначені вимоги, які стосуються продукції, процесу, послуги, системи, особи чи органу, були виконані [1]. Оцінка відповідності органу здійснюється шляхом акредитації органів з оцінки відповідності. Під терміном «підтвердження відповідності» законодавець визначає видачу документа про відповідність, яка ґрунтується на прийнятому після критичного огляду рішенні про те, що виконання визначених вимог було доведено. «Презумпція відповідності» – припущення, яке визнається достовірним, поки не буде доведено інше, про те, що продукція, пов'язаний з нею процес або метод виробництва чи інший об'єкт відповідає вимогам відповідного технічного регламенту, що визначені в ньому, а орган з оцінки відповідності відповідає спеціальним вимогам до призначених органів з оцінки відповідності (далі – призначений орган) чи визнаних незалежних організацій [1].

Постановою Кабінету Міністрів України від 20 серпня 2014 р. № 459 затверджено Положення про Міністерство економічного розвитку і торгівлі України (далі – Мінекономрозвитку). Серед основних завдань Мінекономрозвитку визначено забезпечення формування та реалізація державної політики у сфері технічного регулювання, стандартизації, метрології та метрологічної діяльності. Зокрема, Мінекономрозвитку, відповідно до покладених на нього завдань:

- затверджує методичні рекомендації щодо формування переліків національних стандартів, відповідність яким надає презумпцію відповідності продукції, пов'язаних з нею процесів або методів виробництва чи інших об'єктів вимогам технічних регламентів;

- визначає пріоритетні напрями розвитку технічного регулювання в Україні;

- забезпечує нормативно-правове регулювання у сфері технічного регулювання;

- координує діяльність з розроблення та перегляду технічних регламентів і процедур оцінки відповідності;

- затверджує в установленому законом порядку план розроблення технічних регламентів на один або кілька календарних років;

- погоджує проекти технічних регламентів і процедур оцінки відповідності, розроблені відповідними центральними органами виконавчої влади;

- здійснює методичне забезпечення діяльності з розроблення та перегляду технічних регламентів і процедур оцінки відповідності;

- визначає порядок формування та ведення бази даних про технічні регламенти та реєстру призначених органів і визнаних незалежних організацій;

- формує та веде базу даних про технічні регламенти та реєстр призначених органів з оцінки відповідності і визнаних незалежних організацій;

- готує в установленому законом порядку висновок щодо наявності чи відсутності невідкладних обставин, які вимагають термінового прийняття технічного регламенту чи процедури оцінки відповідності згідно із статтею 18 Закону України «Про технічні регламенти та оцінку відповідності»;

- здійснює відповідно до закону функції технічного регулювання у визначеній законодавством сфері;

- проводить із залученням центральних органів виконавчої влади, на які покладаються функції технічного регулювання у визначених сферах діяльності, моніторинг призначених органів з оцінки відповідності і визнаних незалежних організацій стосовно їх відповідності вимогам до призначених органів з оцінки відповідності чи визнаних незалежних організацій, а також виконання ними своїх обов'язків, установлених Зако-

ном України «Про технічні регламенти та оцінку відповідності» та відповідними технічними регламентами;

- готує пропозиції щодо укладення міжнародних договорів України про взаємне визнання результатів оцінки відповідності та з інших питань технічного регулювання;

- здійснює міжнародне співробітництво у сфері технічного регулювання з відповідними органами інших держав [5].

Стаття 14 Закону № 124 передбачає, що процедури оцінки відповідності, застосування яких передбачене технічними регламентами, розробляються, приймаються та застосовуються на основі принципів, установлених Угодою Світової організації торгівлі про технічні бар'єри у торгівлі, що є додатком до Марракеської угоди про заснування Світової організації торгівлі 1994 р. [1].

Частина 2 статті 7 Закону № 124 визначає, що центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері технічного регулювання, є органом, що «призначає», під яким розуміється – надання органом, що призначає, органу з оцінки відповідності (в тому числі визнаний незалежній організації) права виконувати як третій стороні певні завдання з оцінки відповідності згідно з відповідним технічним регламентом [1].

Стаття 32 Закону № 124 встановлює вимоги до призначених органів. Так, органи з оцінки відповідності можуть бути призначені для виконання ними як третіми сторонами певних завдань з оцінки відповідності згідно з відповідними технічними регламентами за умови, що вони:

- 1) відповідають таким загальним вимогам до призначених органів:

- є юридичними особами – резидентами України незалежно від форми власності;

- мають досвід виконання робіт з оцінки відповідності продукції протягом останніх трьох років;

- мають власні акредитовані випробувальні лабораторії для проведення принаймні деяких видів випробувань продукції в межах сфери призначення та уклали угоди з іншими акредитованими випробувальними лабораторіями для проведення видів випробувань продукції в межах сфери призначення, які не проводяться їх власними лабораторіями;

- уклали договір обов'язкового страхування професійної відповідальності за шкоду, яку може бути заподіяно третім особам;

- 2) відповідають спеціальним вимогам до призначених органів, визначеним у відповідних технічних регламентах, якими передбачене застосування процедур оцінки відповідності із залученням призначених органів, а в разі якщо такі вимоги не визначені в певних технічних регламентах, – спеціальним вимогам до призначених органів, установленим Кабінетом Міністрів Укра-

їни. Постановою Кабінету Міністрів України від 13 січня 2016 р. № 56 було затверджено відповідні спеціальні вимоги до призначених органів з оцінки відповідності [6].

Повернемося до одного з критеріїв, визначеного законодавцем, якому має відповідати органи з оцінки відповідності: «уклали договір обов'язкового страхування професійної відповідальності за шкоду, яку може бути заподіяно третім особам».

Зокрема, вказана законодавча норма кореспондується з пунктом 47 частини першої статті 7 Закону України «Про страхування» від 7 березня 1996 року № 85/96-ВР (надалі – Закон № 85/96-ВР). Так, стаття 7 Закону № 85/96-ВР визначає види обов'язкового страхування в Україні, серед яких пунктом 47 вказаної статті визначається: «страхування професійної відповідальності призначених органів з оцінки відповідності та визнаних незалежних організацій за шкоду, яку може бути заподіяно третім особам» [2].

Відповідно до частини другої статті 7 Закону № 85/96-ВР для здійснення обов'язкового страхування Кабінет Міністрів України встановлює порядок та правила його проведення, форми типового договору, особливі умови ліцензування обов'язкового страхування, розміри страхових сум та максимальні розміри страхових тарифів або методичку актуарних розрахунків.

Кабмін постановою від 04.10.2017 № 751 затвердив Порядок і правила проведення обов'язкового страхування професійної відповідальності призначених органів з оцінки відповідності та визнаних незалежних організацій за шкоду, яку може бути заподіяно третім особам [8]. Зазначені Порядок і правила визначають механізм проведення обов'язкового страхування професійної відповідальності органів з оцінки відповідності та визнаних незалежних організацій, які претендують на призначення, а також призначених органів з оцінки відповідності та визнаних незалежних організацій за шкоду, яку може бути заподіяно під час провадження ними діяльності з оцінки відповідності третім особам. Постановою визначено, що суб'єктами обов'язкового страхування є:

– страховики – фінансові установи, які отримали ліцензію на проведення обов'язкового страхування професійної відповідальності призначених органів з оцінки відповідності та визнаних незалежних організацій за шкоду, яку може бути заподіяно третім особам;

– страхувальники – органи з оцінки відповідності та визнані незалежні організації, які претендують на призначення або вже призначені на проведення оцінки відповідності вимогам відповідного технічного регламенту;

– треті особи – особи, яким заподіяно шкоду внаслідок неналежного виконання органом з оцінки відповідності або визнаною незалежною

організацією, які призначені на проведення оцінки відповідності вимогам відповідного технічного регламенту, відповідних завдань з оцінки відповідності [8].

Договори обов'язкового страхування укладаються за формою типового договору згідно з додатком до Порядку і правил строком не менш як на один рік. Предметом договору обов'язкового страхування є майнові інтереси, які не суперечать закону і пов'язані з обов'язком страхувальника відшкодувати шкоду, заподіяну третім особам внаслідок неналежного провадження ним діяльності з оцінки відповідності [8].

Страхове відшкодування здійснюється страховиком відповідно до договору обов'язкового страхування на підставі судового рішення, що набрало законної сили, або письмової вимоги (претензії) третьої особи, визнаної страхувальником та погодженої страховиком.

Отже, статтями 26 та 32 Закону № 124 визначені загальні вимоги до визнаних незалежних організацій та органів з оцінки відповідності, які є умовою їх призначення для виконання ними як третіми сторонами певних завдань з оцінки відповідності згідно з відповідними технічними регламентами. Однією з таких обов'язкових загальних вимог є укладення договору обов'язкового страхування професійної відповідальності за шкоду, яку може бути заподіяно третім особам [1].

Частиною другою статті 35 Закону № 124 визначено вичерпний перелік документів, що додаються претендентом на призначення до відповідної заяви, серед яких є, зокрема, і нотаріально засвідчена копія договору про обов'язкове страхування професійної відповідальності за шкоду, яку може бути заподіяно третім особам [1].

Зазначена норма також знайшла своє відображення і в Порядку видачі або відмови у видачі рішення про призначення, його переоформлення та видачі його дублікату, розширення та обмеження сфери призначення, тимчасового припинення і поновлення дії рішення про призначення та анулювання такого рішення, затвердженому постановою Кабінету Міністрів України від 27 січня 2016 р. № 96 [7].

Водночас пунктом 7 розділу X «Прикінцеві та перехідні положення» Закону № 124 передбачено, що до спливу річного строку після набрання чинності порядком та правилами проведення обов'язкового страхування професійної відповідальності призначених органів з оцінки відповідності та визнаних незалежних організацій за шкоду, яку може бути заподіяно третім особам, органи з оцінки відповідності чи визнані незалежні організації можуть бути призначені за умови, якщо ними укладено договір добровільного страхування професійної чи цивільної відповідальності за шкоду, яку може бути заподіяно третім особам, або в них

наявні кошти в розмірі, достатньому для відшкодування в установленому законодавством порядку фізичним чи юридичним особам збитків, завданих внаслідок здійснення ними діяльності як призначеними органами чи визнаними незалежними організаціями [1]. Зазначені органи з оцінки відповідності замість копії договору обов'язкового страхування професійної відповідальності за шкоду, яку може бути заподіяно третім особам, подають до органу, що призначає, нотаріально засвідчену копію договору добровільного страхування професійної чи цивільної відповідальності за шкоду, яку може бути заподіяно третім особам, або підписану претендентом на призначення довідку про наявність коштів у розмірі, достатньому для відшкодування в установленому законодавством порядку фізичним чи юридичним особам збитків, завданих внаслідок здійснення ними діяльності як призначеними органами чи визнаними незалежними організаціями.

При цьому, згідно з пунктом 49 Ліцензійних умов провадження господарської діяльності з надання фінансових послуг (крім професійної діяльності на ринку цінних паперів), затверджених постановою Кабінету Міністрів України від 07.12.2016 № 913, страховик має право здійснювати обов'язкове страхування виключно за умови дотримання визначених Кабінетом Міністрів України порядку та правил його проведення, форми типового договору, особливих умов ліцензування, розмірів страхових сум та максимальних розмірів страхових тарифів або методики актуарних розрахунків, якщо інше не визначено законом [9].

Отже, нормативна вимога щодо обов'язкового страхування професійної відповідальності за шкоду, яку може бути заподіяно третім особам, до визнаних незалежних організацій та органів з оцінки відповідності, яка є умовою призначення їх для виконання ними як третіми сторонами певних завдань з оцінки відповідності згідно з відповідними технічними регламентами, набула сили з набуттям чинності Закону України від 15.01.2015 р. № 124-VIII «Про технічні регламенти та оцінку відповідності» (чинний з 10 лютого 2016 року). Щоправда, необхідно враховувати пункт 7 розділу X «Прикінцеві та перехідні положення» цього Закону щодо перехідного періоду – спливу річного строку після набрання чинності порядком і правилами проведення обов'язкового страхування професійної відповідальності призначених органів з оцінки відповідності та визнаних незалежних організацій за шкоду, яку може бути заподіяно третім особам [1].

Однак, на сьогодні за інформацією Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг (орган ліцензування), жодної ліцензії на провадження відпо-

відного виду обов'язкового страхування, не видано. Тобто, на сьогодні склалась ситуація, коли механізм обов'язкового страхування професійної відповідальності органів з оцінки відповідності визначений законодавцем, відповідно до вимог Законів України «Про технічні регламенти та оцінку відповідності» та «Про страхування», однак останній не працює.

Як визначає Закон № 124, оцінка відповідності – процес доведення того, що визначені вимоги, які стосуються продукції, процесу, послуги, системи, особи чи органу, були виконані. Оцінка відповідності органу здійснюється шляхом акредитації органів з оцінки відповідності [1].

Законом України «Про акредитацію органів з оцінки відповідності» від 17 травня 2001 року № 2407-III (далі – Закон № 2407-III) терміну «акредитація органів з оцінки відповідності (далі – акредитація)» надається наступне визначення: «засвідчення національним органом України з акредитації того, що орган з оцінки відповідності відповідає вимогам національних стандартів, гармонізованих з відповідними міжнародними та європейськими стандартами, та у разі необхідності будь-яким додатковим вимогам щодо акредитації у відповідних сферах для провадження визначеної діяльності з оцінки відповідності» [4].

Національний орган з акредитації України було утворено відповідно до наказу Міністерства економіки та з питань європейської інтеграції України від 4 січня 2002 р. № 5 [10]. Наразі є чинним Положення про Національне агентство з акредитації України в новій редакції, затверджене Наказом Міністерства економічного розвитку і торгівлі України від 08 лютого 2017 р. № 161 [11].

Основними функціями Національного агентства з акредитації України (далі – НААУ) відповідно до покладених на нього завдань є:

- акредитація органів з оцінки відповідності, у тому числі прийняття рішень про акредитацію, відмову в акредитації, розширення та обмеження сфери акредитації, тимчасове зупинення і поновлення дії та скасування атестації про акредитацію;
- проведення моніторингу за відповідністю акредитованих ним органів з оцінки відповідності вимогам акредитації (далі – моніторинг) шляхом здійснення нагляду, проведення повторних та позачергових оцінок;

- затвердження: порядку здійснення акредитації, програм робіт з акредитації; порядку проведення моніторингу; порядку розгляду скарг, пов'язаних з діяльністю акредитованих органів з оцінки відповідності; кваліфікаційних вимог, порядку та правил атестації персоналу з акредитації; складу атестаційної комісії персоналу з акредитації; положення про комісію з апеляцій; методичних рекомендацій з питань акредитації;

- організація відбору, навчання, підготовки та атестації персоналу з акредитації, залучення його до проведення робіт з акредитації;
 - ведення реєстру акредитованих органів з оцінки відповідності та реєстру персоналу з акредитації;
 - участь у роботі з гармонізації нормативно-правових актів, національних стандартів та інших документів з питань акредитації з міжнародними та європейськими правилами і стандартами, які визначають вимоги до НААУ та акредитованих органів з оцінки відповідності;
 - представництво та участь від України в міжнародних, європейських та інших регіональних організаціях з акредитації;
 - укладання договорів про співробітництво та взаємне визнання акредитації органів з оцінки відповідності;
 - організація інформаційного забезпечення з питань акредитації, у тому числі оприлюднення на власному веб-сайті в Інтернеті текстів нормативно-правових актів та інших документів з питань акредитації, інформації про види діяльності з оцінки відповідності, щодо яких НААУ здійснює акредитацію, та про будь-які пов'язані з цим зміни з посиланням на відповідні нормативно-правові акти та стандарти;
 - створення технічних комітетів з акредитації та затвердження положення про них;
 - надання Мінекономрозвитку щороку не пізніше 1 березня та щокварталу не пізніше 20 числа місяця, що настає за звітним періодом, звітів про результати діяльності НААУ за відповідний період;
 - проведення видавничої діяльності відповідно до завдань, визначених цим Положенням;
 - виконання функцій щодо акредитації інших осіб, ніж органи з оцінки відповідності, та засвідчення компетентності осіб щодо провадження діяльності, іншої ніж оцінка відповідності, у випадках, установлених законодавством;
 - організація та проведення семінарів з питань акредитації;
 - організація науково-дослідних робіт у сфері акредитації.
- Відповідно до статті 10 Закону № 2407-III до осіб, які можуть бути акредитовані чи компетентність яких може бути засвідчена національним органом України з акредитації, відносяться органи з оцінки відповідності, а саме:
- випробувальні та калібрувальні лабораторії;
 - органи із сертифікації продукції, процесів та послуг;
 - органи із сертифікації систем якості, систем управління якістю, систем екологічного управління;
 - органи із сертифікації персоналу;
 - органи з інспектування;

– інші органи з оцінки відповідності [4].

Порядок проведення акредитації встановлений у статті 11 Закону № 2407-III. Якщо національний орган України з акредитації встановлює, що відповідний орган з оцінки відповідності (далі – ООВ) є компетентним для провадження визначеної в заявці діяльності з оцінки відповідності, національний орган України з акредитації приймає рішення про його акредитацію чи розширення сфери його акредитації. У разі прийняття рішення про акредитацію органу з оцінки відповідності йому видається атестат про акредитацію та надається право використовувати національний знак акредитації. Строк дії атестата про акредитацію становить п'ять років [4].

Акредитація ООВ, згідно з заявленою сферою акредитації, здійснюється у відповідності до вимог нормативних документів, таких як:

- ДСТУ ISO/IEC 17025:2006 (надано чинності відповідно до наказу Держспоживстандарту України від 27 грудня 2006 р. № 375 з 01 липня 2007 року) [13];

- Національні стандарти – ДСТУ ENISO/IEC 17020:2014 «Оцінка відповідності. Вимоги до роботи різних типів органів з інспектування», ДСТУ ENISO/IEC 17024:2014 «Оцінка відповідності. Загальні вимоги до органів, що проводять сертифікацію персоналу» та ДСТУ ENISO/IEC 17065:2014 «Оцінка відповідності. Вимоги до органів з сертифікації продукції, процесів та послуг» (з 1 січня 2016 року методом підтвердження (без перекладу на українську мову) було надано чинності);

- ISO/IEC 17021-1:2015 «Оцінка відповідності – Вимоги до органів, що здійснюють аудит і сертифікацію систем менеджменту – Частина 1: Вимоги» (опубліковано Міжнародною організацією зі стандартизації (ISO) 15 червня 2015 р.). Відповідно до Резолюції 2014-12 Генеральної Асамблеї Міжнародного форуму з акредитації (IAF) для переходу на нову редакцію міжнародного стандарту ISO/IEC 17021 було встановлено перехідний період, що складає 2 роки з дня публікації нової редакції. Даний перехідний період було схвалено та прийнято Генеральною Асамблеєю Європейської кооперації з акредитації (EA) – Резолюція EA 2014 (34) 21. Таким чином, стандарт ISO/IEC 17021:2011 втратив чинність з 15 червня 2017 року. З огляду на вищевказане, в діяльність НААУ було впроваджено наказ від 01.02.2016 № 25 «Щодо впровадження вимог міжнародного стандарту ISO/IEC 17021-1:2015 в діяльності НААУ» [12];

- ISO/TS 22003:2013 «Системи менеджменту безпечності харчових продуктів – Вимоги до органів, що здійснюють аудит і сертифікацію систем менеджменту безпечності харчових продуктів» (опубліковано 15 грудня 2013 р.). Відповідно

до Резолюції 2013-14 Генеральної Асамблеї Міжнародного Форуму з Акредитації (IAF) для переходу на нову редакцію міжнародного стандарту ISO/TS 22003 було встановлено перехідний період, що складає три роки з дня публікації нової редакції. Таким чином, стандарт ISO/TS 22003:2007 втратив чинність з 15 грудня 2016 р. Відповідно до Резолюції 2015 (35) 29 Генеральної Асамблеї було прийнято обов'язковий документ IAF MD 16:2014 «Застосування ISO/IEC 17011 при акредитації органів сертифікації систем управління безпекою харчових продуктів», який встановлює нормативні критерії по застосуванню ISO/IEC 17011 для акредитації органів, що здійснюють сертифікацію систем менеджменту безпечності харчових продуктів. Цей документ визначає заходи, які орган акредитації проведе з метою оцінки компетентності ООВ у кожній з категорій ланцюгів харчування, визначених в додатку А до ISO/TS 22003:2013. В діяльність НААУ було впроваджено стандарт ISO/TS 22003:2013 та затверджено Наказ НААУ від 09.03.2016 № 43 «Щодо впровадження вимог міжнародного стандарту ISO/TS 22003:2007 в діяльності НААУ» [15];

– Національний стандарт України – ДСТУ ISO/IEC 27006:2015, прийнятий відповідно до наказу ДП «УкрНДНЦ» від 18.12.2015 № 193 «Про прийняття нормативних документів України, гармонізованих з міжнародними та європейськими нормативними документами, скасування національних стандартів України», з набранням чинності з 01 січня 2017 року [16];

– Наказ Національного органу стандартизації Державного підприємства «Український науково-дослідний і навчальний центр проблем стандартизації, сертифікації та якості» (ДП «УкрНДНЦ») від 29 квітня 2016р. № 125 було прийнято національні стандарти України з енергетичного аудиту та енергетичного менеджменту, гармонізовані з міжнародними нормативними документами, серед яких ДСТУ ISO 50003:2016, що набирають чинності з 1 вересня 2016 року [17];

– ДСТУ ENISO 15189:2015, який встановив спеціальні вимоги до якості та компетентності медичних лабораторій набрав чинності з 01.01.2016 р., відповідно до наказу ДП «УкрНДНЦ» від 22.06.2015 № 61 «Про прийняття нормативних документів України, гармонізованих з міжнародними та європейськими нормативними документами, національних стандартів України скасування нормативних документів України та міждержавних стандартів в Україні» [18];

– ДСТУ EN ISO/IEC 17043:2017 прийнятий як національний нормативний документ, гармонізований з міжнародними та європейськими нормативними документами, методом перекладу з наданням чинності з 01 січня 2018 р. відповідно до наказу ДП «УкрНДНЦ» від 22.05.2017 № 115 «Про

прийняття національних нормативних документів, гармонізованих з міжнародним та європейськими нормативними документами, та скасування національного нормативного документа» [19].

Відповідно до Закону України «Про страхування» страхування в Україні здійснюється в двох формах: добровільній та обов'язковій. Види обов'язкового страхування визначені статтею 7 Закону № 85/96-ВР [2]. Вказаною статтею також визначено, що для здійснення обов'язкового страхування Кабінет Міністрів України встановлює порядок та правила його проведення, форми типового договору, особливі умови ліцензування обов'язкового страхування, розміри страхових тарифів або методу актуарних розрахунків. Добровільне страхування – це страхування, яке здійснюється на основі договору між страхувальником і страховиком. Загальні умови і порядок здійснення добровільного страхування визначаються правилами страхування, що встановлюються страховиком самостійно. Конкретні умови страхування визначаються при укладенні договору страхування відповідно до законодавства. Види добровільного страхування, на які видається ліцензія, визначені статтею 6 Закону № 85/96-ВР. І, зокрема, пунктом 15 частини 4 вищезазначеної статті передбачено видачу ліцензії на страхування відповідальності перед третіми особами [2]. На сьогодні склалась ситуація, коли визначені умовами законодавства вимоги щодо обов'язкового страхування професійної відповідальності призначених органів з оцінки відповідності та визнаних незалежних організацій за шкоду, яку може бути заподіяно третім особам не виконуються, в зв'язку з дією пункту 7 розділу Х «Прикінцевих та перехідних положень» Закону № 124 [1]. Однак, дія вказаного положення сплине на дату 07.10.2018 – зі сплином річного строку після набрання чинності порядком та правилами проведення обов'язкового страхування професійної відповідальності призначених органів з оцінки відповідності та визнаних незалежних організацій за шкоду, яку може бути заподіяно третім особам. При цьому, за відсутності факту видачі жодному ліцензіату ліцензії на провадження господарської діяльності з надання фінансових послуг, а саме на послуги у сфері страхування в частині проведення страхування професійної відповідальності призначених органів з оцінки відповідності та визнаних незалежних організацій за шкоду, яку може бути заподіяно третім особам (що є обов'язковим), стає невідомим, як надалі буде працювати встановлений законодавцем механізм. Така ситуація свідчить про те, що права замовників робіт з оцінки відповідності продукції вимогам технічних регламентів не захищені. Адже, у разі настання страхового випадку (такого як смерть людини, нанесення шкоди її здоров'ю,

майну внаслідок використання продукції, яка пройшла оцінку відповідності у призначеному органі і визнана такою, що відповідає вимогам технічного регламенту, а саме є безпечною, або відкликання партії продукції з ринку за рішенням органу державного ринкового нагляду, який за результатами експертизи довів, що продукція не відповідає вимогам технічного регламенту, тобто є небезпечною) увесь тягар відповідальності за непрофесійно виконані роботи з оцінки відповідності може лягти на замовника таких робіт, оскільки у призначеного органа з оцінки відповідності можуть бути відсутні кошти для відшкодування збитків, а страхова компанія відмовить на умови договору добровільного страхування.

Також, необхідно відмітити, що на практиці, незважаючи на встановлений у Порядку і правилах проведення обов'язкового страхування професійної відповідальності призначених органів з оцінки відповідності та визнаних незалежних організацій за шкоду, яку може бути заподіяно третім особам розмір страхової суми, який не може бути меншим 1000-кратного розміру прожиткового мінімуму, встановленого для працездатних осіб на 1 січня року, в якому укладається договір обов'язкового страхування, у договорах добровільного страхування професійної чи цивільної відповідальності за шкоду, яку може бути заподіяно третім особам, та довідках про наявність коштів у розмірі, достатньому для відшкодування в установленому законодавством порядку фізичним чи юридичним особам збитків, завданих внаслідок здійснення ними діяльності як призначеними органами чи визнаними незалежними організаціями, що наразі подають до органу, що призначає, відповідний розмір не враховується [8]. І більше того, є значно нижчим. Це пояснюється тим, що при проведенні добровільного страхування загальні умови і порядок здійснення добровільного страхування визначаються правилами страхування, що встановлюються страховиком самостійно і законодавством не встановлено механізму визначення розміру коштів, необхідних для відшкодування фізичним чи юридичним особам збитків, завданих внаслідок професійної діяльності органів з оцінки відповідності, а також законодавчими актами не передбачено підстави для відмови Мінекономрозвитку у призначенні органу, що не вказав розмір коштів у відповідній довідці, а обмежився зазначенням, що володіє коштами у розмірі, достатньому для відшкодування в установленому законодавством порядку фізичним чи юридичним особам збитків, завданих внаслідок здійснення ними діяльності як призначеними органами чи визнаними незалежними організаціями. Крім того, зазначення в довідці інформації про наявність певної суми на момент призначення

(яка не може бути перевірена, оскільки абзацом десятим частини першої статті 4 Закону України «Про дозвільну систему у сфері господарської діяльності» [3] визначено, що виключно законами, які регулюють відносини, пов'язані з одержанням документів дозвільного характеру, встановлюються, зокрема, перелік та вимоги до документів, які суб'єкту господарювання необхідно подати для одержання документа дозвільного характеру, а Законом не передбачено надання будь-яких підтверджуючих документів зазначеного у довідці розміру коштів), не може свідчити про їх наявність на момент сплати відповідного відшкодування у разі нанесення третім особам збитків.

Висновки. Отже, за відсутності на ринку ліцензованих страхових компаній щодо здійснення обов'язкового страхування професійної відповідальності призначених органів з оцінки відповідності та визнаних незалежних організацій проблема із забезпеченням прав замовників робіт з оцінки відповідності продовжуватиме існувати.

При цьому, необхідно розглянути і інше питання, а саме, в чому причина того, що жодна страхова компанія досі не отримала відповідної ліцензії на проведення обов'язкового страхування професійної відповідальності призначених органів з оцінки відповідності та визнаних незалежних організацій за шкоду, яку може бути заподіяно третім особам. За твердженням самих гравців на ринку страхових послуг – страхових компаній, даний вид страхування, що визначений законодавцем як обов'язковий, не повинен бути таким. Ринку сам має визначити умови роботи на вказаному ринку, а не бути «зарегульованим державою». Так, у чинному Законі України «Про страхування» визначення поняття обов'язкового страхування відсутнє, що призводить до подвійного тлумачення можливих випадків його застосування. Стаття 7 Закону України «Про страхування» визначає 40 видів обов'язкового страхування, крім того існує ще ціла низка обов'язкових вимог до здійснення страхування, що передбачені іншими законодавчими актами. В той же час, страхова діяльність за більшістю його видів не ведеться, а встановлені страхові тарифи не адекватні реаліям. При цьому держава, встановивши вимоги щодо обов'язковості страхування у 40 випадках, передбачила відповідальність за його нездійснення лише в 11 випадках. Таким чином, механізми притягнення до відповідальності не діють у 72,5% випадках. Отже, можна зробити висновок, що законодавчі вимоги наразі є більше інструментом обмеження доступу учасників до ринку, ніж ефективного страхового захисту, в тому числі, як це показує на сьогодні практика щодо такого виду обов'язкового страхування як професійна відповідальність призначених органів з оцінки відповідності та визнаних незалежних органі-

зацій за шкоду, яку може бути заподіяно третім особам. Відтак, потрібна нова модель обов'язкового страхування, що має стати системою управління ризиками, на базі законів, встановлення загальних вимог до обов'язкового страхування і вільного тарифоутворення, як це обумовлено Директивою ЄС, та забезпечення дієвих механізмів притягнення до відповідальності. Так, якщо європейська практика полягає в тому, що обов'язкове страхування – це виключно вимоги до фізичних та юридичних осіб щодо обов'язкової наявності в них страхового захисту у певних сферах, то в українських реаліях воно також означає додаткові вимоги до страхових компаній та необхідність отримання додаткових ліцензій для страхування певних видів діяльності.

Література

1. Про технічні регламенти та оцінку відповідності : Закон України від 15 січ. 2015 р. № 124-VIII. Верховна Рада України. 2015. № 14, Ст. 96.
2. Про страхування : Закон України від 7 бер. 1996 р. № 85/96-ВР. Верховна Рада України. 1996. № 18. Ст. 78.
3. Про дозвільну систему у сфері господарської діяльності : Закон України від 6 вер. 2005 р. № 2806-IV. Верховна Рада України 2005. № 48. Ст. 483.
4. Про акредитацію органів з оцінки відповідності : Закону України від 17 трав. 2001 р. № 2407-III. Верховна Рада України. 2001. № 32. Ст. 170.
5. Питання Міністерства економічного розвитку і торгівлі : Постанова Кабінету Міністрів України від 20 серп. 2014 р. № 459. Верховна Рада України. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/459-2014-%D0%BF>.
6. Про затвердження спеціальних вимог до призначених органів з оцінки відповідності : Постанова Кабінету Міністрів України від 13 січ. 2016 р. № 56. Верховна Рада України. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/56-2016-%D0%BF>.
7. Про затвердження Порядку видачі або відмови у видачі рішення про призначення, його переформулювання та видачі його дубліката, розширення та обмеження сфери призначення, тимчасового припинення і поновлення дії рішення про призначення та анулювання такого рішення та визнання такими, що втратили чинність, деяких постанов Кабінету Міністрів України : Постанова Кабінету Міністрів України від 27 січ. 2016 р. № 96. Верховна Рада України. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/96-2016-%D0%BF>.
8. Про затвердження Порядку і правил проведення обов'язкового страхування професійної відповідальності призначених органів з оцінки відповідності та визнаних незалежних організацій за шкоду, яку може бути заподіяно третім особам : Постанова Кабінету Міністрів України від 4 жовт. 2017 р. № 751. Верховна Рада України. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/go/751-2017-%D0%BF>.
9. Про затвердження Ліцензійних умов провадження господарської діяльності з надання фінансових послуг (крім професійної діяльності на ринку цінних паперів) : Постанова Кабінету Міністрів України від 7 груд. 2016 р. № 913. Верховна Рада України. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/913-2016-%D0%BF>.
10. Про утворення Національного органу з акредитації України : наказ Міністерства економіки та з питань європейської інтеграції України від 4 січ. 2002 р. № 5. URL: <http://consultant.parus.ua/?doc=081QTD99E3>.
11. Про затвердження нової редакції Положення про Національне агентство з акредитації України : наказ Міністерства економічного розвитку і торгівлі України від 8 лют. 2017 р. № 161. Верховна Рада України. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0161731-17>.
12. Щодо впровадження вимог національних стандартів в діяльності НААУ : наказ Національного агентства з акредитації України від 10 серп. 2016 р. № 127. Верховна Рада України. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0127472-16>.
13. Про затвердження національних стандартів України та скасування нормативних документів : наказ Держспоживстандарту України від 27 грудня 2006 р. № 375. URL: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/FIN25031.html.
14. Щодо впровадження вимог міжнародного стандарту ISO/IEC 17021-1:2015 в діяльності НААУ : наказ Національного агентства з акредитації України від 01 лют. 2016 р. № 25. URL: <https://naau.org.ua/wp-content/uploads/2016/02/bdabf5e99f9b629ac94e80e7ad37960a.pdf>.
15. Щодо впровадження вимог міжнародного стандарту ISO/TS 22003:2007 в діяльності НААУ : наказ Національного агентства з акредитації України від 09.03.2016 р. № 43. URL: https://naau.org.ua/wp-content/uploads/2016/03/Nakaz-43_Vprovadzheniya-22003.pdf.
16. Про прийняття нормативних документів України, гармонізованих з міжнародними та європейськими нормативними документами, скасування національних стандартів України : наказ Державного підприємства «Український науково-дослідний і навчальний центр проблем стандартизації, сертифікації та якості» від 18 груд. 2015 р. № 193. URL: http://online.budstandart.com.ua/catalog/doc-page.html?id_doc=66151.
17. Про прийняття нормативних документів України, гармонізованих з міжнародними нормативними документами : наказ Державного підприємства «Український науково-дослідний і навчальний центр проблем стандартизації, сертифікації та якості» від 29 квіт. 2016 р. № 125. URL: http://uas.org.ua/wp-content/uploads/2016/12/N125_2016-04-29.rtf.
18. Про прийняття нормативних документів України, гармонізованих з міжнародними та європейськими нормативними документами, національних стандартів України скасування нормативних документів України та міждержавних стандартів в Україні : наказ Державного підприємства «Український науково-дослідний і навчальний центр проблем стандартизації, сертифікації та якості» від 22 черв. 2015 р. № 61. URL: http://csm.kiev.ua/images/stories/2015/nakazukrndnc_61_22062015.pdf.
19. Про прийняття національних нормативних документів, гармонізованих з міжнародним та європейським нормативними документами, та скасування національного нормативного документа : наказ Державного підприємства «Український науково-дослідний і навчальний центр проблем стандартизації, сертифікації та якості» від 22 трав. 2017 р. № 115. URL: http://uas.org.ua/wp-content/uploads/2017/02/N115_2017-05-22.rtf.

Анотація

Мороз А. М. Проблеми нормативно-правового забезпечення страхування відповідальності органів з оцінки відповідності за шкоду заподіяну третім особам. – Стаття.

Стаття присвячена питанню страхування професійної відповідальності призначених органів з оцінки відповідності та визнаних незалежних організацій за шкоду, яку може бути заподіяно третім особам.

Ключові слова: орган з оцінки відповідності, підтвердження відповідності, призначення страхування професійної відповідальності.

Аннотация

Мороз А. М. Проблемы нормативно-правового обеспечения страхования ответственности органов по оценке соответствия за вред, причиненный третьим лицам. – Статья.

Статья посвящена вопросу страхования профессиональной ответственности назначенных органов по

оценке соответствия и признанных независимых организаций за ущерб, который может быть причинен третьим лицам.

Ключевые слова: орган по оценке соответствия, подтверждения соответствия, назначение страхования профессиональной ответственности.

Summary

Moroz A. M. Problems of legal regulation of liability insurance of conformity assessment bodies for damage caused to third parties. – Article.

The article is devoted to the issue of professional liability insurance of designated conformity assessment bodies and recognized independent organizations for damage that may be caused to third parties.

Key words: conformity assessment body, confirmation of conformity, appointment of professional liability insurance.